

LOM-hört 34

Hemsida: www.projekt-lom.com

Årgång 18, mars 2011

Red: Henrick Blank m fl

I detta nummer:

1. Ordföranden har ordet	2
2. Dagbok för lomhörda	3
3. Årsmötet 2011	4
4. Årsavgiften för 2011	4
5. VÄLKOMMEN till årets LOM-inventeringar	4
6. Inventeringsresultatet 2010	5
7. Minskar smålommen - eller flyttar den till andra häckningstjärnar? - uppdaterad information	7
8. Retroaktiv inmatning av LOM-data på Artportalen/SVALAN	8
9. Storskarvar och lommar - konkurrenter eller kompisar?	9

OBS!

För att minska på pappersmängden (och "miljökostnaden") för utskicket bifogar vi inte längre rapportblanketter, rapporthandledning och sammanställningen av inventeringsresultatet föregående år. Detta material kan laddas ner från hemsidan, www.projekt-lom.com, enligt följande:

- Rapportblanketter och rapporthandledning under fliken "rapporter"
- Sammanställning av inventeringarna 2010 under fliken "inventeringsresultat"

Har du inte möjlighet att hämta hem materialet via hemsidan är Du *välkommen* att kontakta Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel. 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com) för att få papperskopior hemskickade med posten.

Det finns också en kort sammanfattning av förra årets inventeringsresultat i det här numret av LOM-Hört.

Ordföranden har ordet

Vi står nu inför den 18:e säsongen inom Projekt LOM, och en och annan kanske ställer sig frågan om hur länge vi skall fortsätta. Enligt den svenska fågeltaxeringen pekar långtidstrenden just nu uppåt, för båda lomarterna, och generellt gör vi en mer positiv bedömning än när arbetet inom Projekt LOM startades upp som ett gemensamt initiativ av Svenska Naturskyddsföreningen och Sveriges Ornitologiska Förening 1994.

Men det förtjänar att sägas igen - lommarna är långlivade fåglar, och därför behövs det långsiktiga inventeringar för att kunna följa trenderna i häckningsutfallet. Och vi får inte glömma vårt internationella ansvar - för båda lomarterna återfinns viktiga delar av de häckande bestånden inom Sveriges gränser - och vad vi gör (eller inte gör) för lommarna kan få omfattande effekter.

Och "LOM-himlen" är inte helt molnfri. Vi kan nu notera att procentandelen ungvallar med två stora ungar har minskat för åtminstone storlommen sedan mitten av 1990-talet i landets södra och mellersta delar - ett resultat som ingen kunnat notera utan en ganska lång observationsserie. Mycket tyder på att förutsättningarna för födosöket har försämrats. Det här är kanske inte något jätteproblem för lommarna - de flesta häckningarna misslyckas under ruvningen - men det indikerar kanske att sjömiljöerna har förändrats på något sätt - ändrad fisktillgång, ökade humushalter och brunare vatten och/eller ökade Hg-halter i fisk? Stora frågor, där vi inom Projekt LOM kan peka på en oroande trend, men där vi måste lita till att landets miljö- och fiskevårdande myndigheter nu tar sitt uppföljande ansvar.

Men allt är inte bara bekymmer. Det finns en storlomssjö inom mindre en timmes bilresa från de mest centrala delarna av de flesta av våra städer och tätorter, och på många håll i landet finns även en smålomsmyr på nära håll. Vi har förmånen att ha naturmiljöer som många "naturvänner" på andra håll i Europa upplever som högst exklusiva nästan inpå knutarna. Ta del av denna förmån och känn er alla VÄLKOMNA till ännu ett år i lommens miljöer. Och från Projekt LOMs sida värdesätter vi naturligtvis om du har möjlighet att även i år hjälpa till - så att vi har en fortsatt "bra koll" (och för smålommens del gärna "bättre koll") på hur lommarna lyckas med sina häckningar. Våra resultat kan bli viktiga pusselbitar även i större sammanhang.

Till sist en liten påminnelse. Vi planerar att under året påbörja en retroaktiv inmatning av tidigare års rapporter till Artportalen/SVALAN, men för detta behöver vi naturligtvis ditt medgivande. Mer information finns i det här numret av LOM-Hört, men jag påminner redan här om att om du av någon anledning inte vill att dina rapporter läggs in, meddela detta till oss senast den 1 maj.

Henrick Blank

Dagbok för lomhörda

Det är en dag sist i augusti. Jag sitter på min favoritbrygga och spanar, fågelfrälst som jag är. Cykeln står bredvid, fullpackad med grejor.

Det är helt tyst. Sjön ligger blank framför mig. Skogsbrynen speglar sig i den. Moln i skiftande nyanser driver sakta förbi, och solen tittar då och då in genom springorna. Jag är klar med mitt rituella bad och har ställt fram matsäck och dryck.

Beda och Björn, ett lompar som år efter år har klarat av att föda upp två ungar till vuxen ålder ligger ensamma därute i vassen efter att i två omgångar misslyckats med häckningen. De är ett äldre sammansvetsat par med lång tids erfarenhet av unguppfoädnng. De är nog beredda att nästa år göra ett nytt försök om de, väl att märka, återvänder efter vinterns prövningar. Jag har följt dem i tio års tid och vet att de är uthålliga, och att de tål en hel del störning från klumpiga människor, men denna sommaren blev det för mycket. Jag såg vad som skedde, och nu skall jag berätta det.

Jag har god kontakt med markägaren till stranden med den lilla holmen där lommarna häckar. Han brukar hälsa på mig när jag kommer, och i år sa han: "Jag har ett par kråkor här. De har kommit på hur de kan skrämman lommen av boet och ta äggen. Det är därför det inte har blivit några ungar, men jag tror att hon ligger därute igen". Och ganska riktigt. Det ligger en ruvande lom på holmen. Jag ser kroppen med den spräckliga fjäderdräkten, den svarta halsen och den långa spetsiga näbben. "Lycka till" viskar jag, och lämnar platsen för att cykla bort till andra sidan, min favoritbrygga med utsikt över hela sjön, för som idag ta mig ett dopp och äta medhavd lunch.

Plötsligt händer det något borta vid holmen. Två personer, antagligen en far och en son, ställer sig på bryggan nära intill och börjar meta. Lommarna brukar tåla detta, men när duon rör ut och närmar sig boholmen lämnar den ruvande fågeln boet. De två i båten bryr sig inte. De fortsätter sitt fiske, och inte nog med det; de kliver i land på holmen och förtöjer båten vid den lilla björken vid boet. Beda och Björn följer på avstånd det som sker, tysta och oroliga.

Pojken tittar ned på marken som om han trampar på något. Snabbt frigör de båten och ger sig av, ut på vattnet. Nu kan jag inte vänta längre. Jag skyndar dit för att få ett snack med dem. När jag kommer fram ligger båten strax utanför bryggan. Jag ropar: "Såg ni två stora bruna ägg ute på ön?"..."Ja". "Det är deras ägg, de som ligger därute", och jag pekar på Beda och Björn. "Det är andra gången de häckar. Första gången åt kråkorna upp äggen, och det är väl synd om dem om de skall bli av med de här också, eller hur? Men har vi tur kommer hon att gå i land och ruva. Det kan gå bra. Vi får se..."

Båten kommer in och de två stiger i land. "Vi skall inte fiska mera" säger pappan. Med en gång inser jag att olyckan hände på grund av okunskap. Tillsammans med markägaren och två till som kommit ned till stranden börjar vi prata lom. Jag delar ut broschyrer som informerar om denna speciella fågel, och hur man tar hänsyn till den. Den är hotad, och Sverige har ett internationellt ansvar för dess överlevnad. Det blir ett gott snack, och det är min förhoppning att dessa människor framöver kommer att vara mer uppmärksamma och hänsynsfulla när de rör sig i naturen.

Och så tillbaka till nutiden och dagen idag. Beda och Björn fick inga ungar. De ligger därute och väntar på bättre tider. En åskskur driver förbi, medan jag kryper i lä på fiskarkojans veranda och skriver denna berättelse. Snart ljusnar det, och jag kan fortsätta till nästa sjö. Här skall jag göra en för året sista kontroll av de tre ungarna som två av mina lompar där lyckades kläcka fram tidigare i sommar.

Hur gick det sedan för Beda och Björn? Jo, det skulle gå fyra år innan de åter lyckades med en häckning. 2010 fick de två ungar som båda nådde flygg ålder. Jag gissar att äggtjuvarna hade försvunnit på naturligt vis, eller att markägaren hade skjutit en av dem och att eventuella fiskare höll till i andra ändan av sjön medan ruvningen pågick.

Lite senare på sommaren återvände jag till sjön och mötte där två barnfamiljer som hade slagit läger med husvagn och tält vid min favoritbrygga. De hade glatt sig över att kunna betrakta lomfamiljen, som helt oskyggt och nyfiket ofta visade sig nära bryggan Och glad var jag. Beda och Björn hade gjort det igen och åter är de flitigast av alla mina lommar som jag besöker i över småsjöar i det som kallas Projekt LOM.

Karen Lund, "Lom-Lisa"

Årsmötet 2011

I år håller vi vårt årsmöte på Stocklycke Vandrarhem på Omberg i Östergötland, och med fågelsjön Tåkern (där man kan se det mesta utom just lommar) i närheten. Tidpunkten är lördagen den 2 april kl. 10, med sedvanliga och stadgeenliga förhandlingar.

Vill Du delta vid årsmötet, meddela helst detta i förväg, och senast fredag den 25 mars till Owe Arnoldsson (tel. 0371-521 00, e-post owe_arn@hotmail.com) eller Karen Lund (tel. 0381-140 11), för att underlätta de praktiska arrangemangen, fika m.m.

Vill du komma redan på fredagskvällen och önskar övernattningskontakt du vandrarhemmet direkt (tel. 0144-330 44, info@stfstocklyckevandrarhem.se). Vi som kommer på fredagskvällen brukar alltid få några timmar tillsammans i trivsamt samvaro med prat om lommar och mycket annat.

Årsavgiften för 2011

Årsavgiften för 2011 är 120 kr, men liksom tidigare är det frivilligt att betala för den som har rapporterat om lommar året innan, dvs. 2010. Som kriterium för medlemskap gäller alltså betald årsavgift eller att man rapporterat under närmast föregående år - men naturligtvis helt fritt att göra både och. Årsavgiften betalas in på postgiro 123 14 65-4, **och var noga med att ange namn och adress på inbetalningskortet.** Varje år betalas det in några medlemsavgifter där vi inte kunnat spåra avsändaren.

VÄLKOMMEN till årets LOM-inventeringar

Nu är det dags för den 18:e säsongen inom Projekt LOM. Även om de allra flesta rapporterna numera håller en god kvalitet - vare sig de redovisas på våra egna rapportblanketter via e-post eller "postverkspost", eller via SVALAN - kanske några upprepade påminnelser från tidigare år kan vara på plats:

- Fortfarande saknas lite väl ofta uppgifter om ungarnas storleksklass. Rapporterar du via SVALAN måste denna information måste skrivas in i kommentar-kolumnen.
- Rapporterar du via SVALAN underlättar det om rapporteringen under det lokalnamn (sjö eller tjärn) som gäller. Rapportera helst inte under ett annat namn och med information om den aktuella lokalen under kommentar-kolumnen. Lägg hellre in en ny lokal - då kan man enkelt spåra den via kartfunktionen på SVALAN.

- Det skulle vara till stor hjälp vid utvärderingen av rapporteringen via SVALAN om aktuellt alternativ under "aktivitet" konsekvent redovisades, speciellt när det är fråga om ganska "höga" häckningskriterier - här behövs fortfarande en uppräckning.
- När det finns flera par häckande i samma sjö är det värdefullt med information om hur antalet ungar fördelas mellan olika par - missas fortfarande ganska ofta. Det räcker inte med att rapportera till exempel 3 par med 4 stora ungar (storleksklass IV); för att kunna använda informationen i beräkningsunderlaget för häckningsframgången måste vi även veta hur ungarna fördelades mellan de olika paren (i det här exemplet kan ju fördelningen vara 1+1+2 ungar, 0+2+2 ungar eller kanske rentav 0+1+3 ungar).
- Glöm inte att även notera "negativa" besök vid en smålomstjärn eller storlomssjö; t.ex. om man noterat ruvande fåglar under våren-försommaren men inte ser några lommar vid ett nytt besök senare under sommaren - eller överhuvudtaget inte sett några lommar alls vid årets besök till den aktuella sjön eller tjärnen. Utvärderingen av rapporteringen blir både lättare och mer korrekt om även besök med negativt utfall rapporteras – *och om Du rapporterar via SVALAN, se till att även kryssa i rutan för "eftersökt – ej återfunnen" alldeles till höger om kommentar-kolumnen* (annars kan det hända att obsen sorteras bort vid den lokala eller regionala redigeringen av rapporteringen).

Vill Du ha en mer detaljerad rapporthandledning eller nya inventeringsblanketter hämtas dessa enklast hem via hemsidan, www.projekt-lom.com, under fliken "rapportera". Saknar du möjligheter att hämta hem materialet via hemsidan är Du *välkommen* att kontakta Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel. 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com).

VÄLKOMMEN TILL LOMSJÖARNA OCH ÅRETS INVENTERINGAR!

Inventeringsresultatet 2010

2010 blev det 17:e verksamhetsåret inom Projekt LOM. Totalt har 126 personer medverkat med rapporter om storlommar och/eller smålommar på tänkbara häckningsplatser, dvs. att inventeringsinsatsen låg på ungefär samma nivå som de närmast föregående åren. Liksom tidigare år har uppgifterna har kompletterats med en avstämning av rapporteringen till Artportalen/SVALAN, där ett ganska stort antal personer som i övrigt inte varit i kontakt med Projekt LOM har redovisat uppgifter av godtagbar kvalitet.

Men fortfarande gäller att verksamheten inom Projekt LOM är helt beroende av den trägna och regelbundna arbetsinsatsen ett 40-tal trotjänare som medverkat i stort sett varje år sedan starten 1994, utan att för den skull förringa insatsen av dem som medverkar under bara något eller några år. Det är en framtida utmaning för Projekt LOM att hitta vägar att locka nytillkomna medlemmar att stanna kvar.

Här har vi gett en kort sammanfattning av förra årets inventeringar. Vill du ha mera utförlig information kan du hämta hem inventeringsrapporten för 2010 via hemsidan, www.projekt-lom.com, under fliken "inventeringsrapporter", eller kontakta Mats Eriksson (Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel. 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com).

Smålommen

För *smålommen* blev rapporteringen av lite större ungefär samma omfattning än de närmast föregående åren, med uppgifter om 242 häckande par eller ungefär 15 % av det häckande

beståndet, men fortfarande med en ganska ojämn täckning över landet och en dålig täckning för stora delar av Norrland.

Efter bottenåret 2009 blev 2010 ett mera "normalt" år vad gäller häckningsutfallet. I Svealand och på Sydsvenska Högländet låg ungprouduktionen nära genomsnittet för perioden 1994-2010. Men fortfarande gäller att häckningsutfallet generellt är sämre och kanske i nederkanten för att kompensera för den årliga dödligheten i landets södra och mellersta delar, jämfört med Norrland.

Storlommen

För *storlommen* var rapporteringen 2009 av ungefär samma omfattning som åren närmast innan, med uppgifter om ungefär 500 stationära par eller ungefär 7 % av det häckande beståndet, men liksom för smålommen med en ganska ojämn täckning över landet och lägst i Norrland.

2010 blev genomgående ett bra storlomsår. I Norrland noterades det bästa häckningsresultatet sedan Projekt LOM påbörjades 1994, och i Götaland registrerades (tillsammans med 1995) den näst högsta ungprouduktionen sedan starten. Sett över hela perioden har häckningsutfallet genomgående varit högst i Svealand och lägst i Norrland, även om bilden kan avvika för enstaka år, inklusive både 2009 och 2010. För hela landet gäller att ungprouduktionen har varit tillräcklig för att kompensera för den årliga dödligheten. För Svealand föreligger emellertid en minskande trend i ungprouduktionen, och den tycks vara kopplad både till en minskad %-andel lyckade häckningar och till en mindre andel ungprouduktioner med 2-3 stora ungar.

Minskad %-andel ungprouduktioner med två ungar och förändringar i förutsättningarna för födosöket

Det kan finnas anledning att återigen uppmärksamma att %-andelen ungprouduktioner av både smålom och storlom har minskat sedan mitten av 1990-talet i södra Sverige, och för storlommen även i Svealand. Man vet sedan tidigare att storlomsungarnas överlevnad till stor är beroende av hur föräldrarna lyckas fånga småvuxen fisk för matningen av ungarna, och för smålommen finns det ett samband mellan ungarnas överlevnad och förekomsten av laxartad och mörtartad fisk i fiskesjöarna. Man kan alltså med ganska stor säkerhet påstå att förutsättningarna för lommarnas födosök har försämrats i många sjöar.

Däremot kan man inte lika kategoriskt bedöma orsakerna bakom denna utveckling, men man kan tänkas sig åtminstone tre olika (och kanske överlappande) förklaringar:

- Närmast till hands ligger kanske tanken att tillgången på bytesfisk har minskat, men det finns inga indikationer på att så skulle vara fallet, även om frågan måste studeras mer i detalj; t.ex. genom att undersöka det finns några tidstrender i provfiskedata.
- Vi vet att humusmängden har ökat i många sjöar, dvs. att vattnet har blivit mer brunfärgat och att sikten har försämrats. Det finns olika uppfattningar till orsaken till denna utveckling - nederbördsrika somrar med stor utsköljning av vatten till sjöarna (kanske en klimateffekt?), eller en mera naturlig effekt av att många försurningspåverkade sjöar nu återhämtat sig. Hursomhelst kan lommarnas möjligheter att lokalisera bytesfisken ha påverkats. Lommarna är ju s.k. visuella predatorer, dvs. att de lokaliserar fiskbytena med synen.
- Vi behöver också veta mer om hur de ökade halterna av kvicksilver i insjöfisk som noterats under senare år kan ha påverkat häckningarna för lommarna och andra fiskätande fåglar.

Genom inventeringarna inom Projekt LOM kan vi kanske vara en mer omfattande förändring i sjömiljöerna på spåren, med mer vittomfattande effekter än att lommarna påverkas. Denna nya kunskap hade vi inte fått fram utan den gemensamma arbetsinsats som vi tillsammans har gjort ute i fält - vid storlomssjöar och smålomstjärnar.

Minskar smålommen - eller flyttar den till andra häckningstjärnar? - uppdaterad information.

Sedan några år har vi ju uppmärksammat att flera smålomstjärnar som användes regelbundet av häckande fåglar i mitten och slutet av 1990-talet nu står tomma. Men vi har inte vetat om det är fråga om en fortsatt nedåtgående trend, eller om smålommarna kanske inte är så totalt trogna till en och samma häckningstjärn som vi hittills har trott. Få av oss har ju tid och möjlighet att utöver de lokaler man försöker ha koll på varje år även besöka ett antal andra mer eller mindre slumpmässigt utvalda tjärnar. På många håll i landet kan det dessutom bli ganska många - på ett topografiskt kartblad hittar ofta hundratals småsjöar och tjärnar, så uppgiften att besöka dem alla är nästan övermänsklig.

För att kunna nysta lite mer i den här problematiken fick projekt LOM 2009 ett bidrag på ungefär 22 000 kr för att finansiera kompletterande inventeringar med besök, dels till småsjöar och tjärnar med uppgifter om smålomshäckningar av äldre datum, dels till ett urval av tjärnar utan tidigare uppgifter om häckande smålommar.

Under häckningssäsongerna 2009 och 2010 undersöktes totalt ungefär 140 tjärnar i södra Västergötland samt norra och mellersta Halland samt i angränsande delar av Småland. På basis av resultatet och i kombination med uppgifter om smålomsförekomster under tidigare år bedömer vi att det knappast skett någon nettoförlust av häckningslokaler under de senaste 30 åren, men att ungefär en femtedel av häckningstjärnarna överges över en 10-årsperiod och kompenseras av ny- eller återetableringar på annat håll. Men ungefär en fjärdedel av tjärnarna är lokaler med en lång häckningstradition över en period på 30 år (och betydligt längre i några fall).

Inför häckningssäsongen 2010 tog Wermlands Ornitologiska Förening ett initiativ till att återupprepa en i det närmaste heltäckande inventering som Erik Borgström organiserade i Hagfors lommun 1995. I en första vända besöktes under våren-försommaren 306 tänkbara lokaler varav 177 följdes upp mera i detalj. Även här visade det sig att smålommarna flyttar runt mellan olika tjärnar, med en omfördelning med färre smålommar i framför allt kommunens norra del. Även totalt tycks smålomsbeståndet totalt ha minskat i numerär (liksom man tidigare noterat för den angränsande Sunne kommun). Man arbetar just nu med en artikel om smålomsinventeringen i Hagfors kommun för Värmlandsornitologen.

Det är ganska uppenbart att vi måste omvärdera tidigare uppfattningar om att smålommarna ganska stadigt och år efter år håller till i samma häckningstjärnar. Visst finns det tjärnar som vi vet varit bebodda nästa varje år under mycket lång tid (åtminstone sedan 1930-1940-talet i enstaka fall), men det sker även en ganska stor omflyttning och återetablering i häckningstjärnar som stått tomma ett antal år. För de bland oss som försöker följa upp någon eller några smålomspår med årliga inventeringar innebär detta en utmaning. Hur skall man få en bättre uppfattning om det mörkertal av häckande smålommar som antagligen finns, och hur kan man planera ett eftersök med en rimlig tidsinsats? Kanske kan man göra sökarbetet något mer effektivt om man i första hand koncentrerar sig till ett urval av tjärnar i området upptill 3,5-4 km från kända fiskevatten för traktens smålommar och prioriterar dem som ser "intressanta" ut på karta eller flygbild; dvs. med omgivande våtmarker och gungflystränder med lämpliga boplatser.

Från Projekt LOMs sida vill vi även passa på att tacka all dem som hjälpt till i fältarbetet - både i Värmland och sydvästra Sverige.

Retroaktiv inmatning LOM-data på Artportalen/SVALAN

Inom Projekt LOM har vi genom ett tråget arbete där över 400 personer har medverkat med rapporter under minst ett år, byggt upp en ganska omfattande databas med uppgifter om häckningsplatser och ungprouktion hos storlommen och smålommen. Under senare år har 120-130 personer mera regelbundet medverkat.

Värdet av det insamlade datamaterialet har under senare år alltmer uppmärksammats av såväl kommuner och länsstyrelser som privata konsulter, som arbetar med miljökonsekvensbedömningar m.m. Återkommande frågor handlar bland annat om strandskydd och under senare år i en ökande omfattning om vindkraftverk.

Artportalen/SVALAN är nu ett etablerat arbetsredskap för bland andra myndigheter, konsulter och privatpersoner, t.ex. för att skaffa sig information om fågellivet inom ett område och bedöma risken för konflikter eller negativ påverkan av ett arbetsföretag. För att undvika att viktiga häckningsplatser och födosöksvatten för storlommen och smålommen inte störs eller förstörs på grund av förbiseenden m.m. är det alltså viktigt att lokaluppgifterna finns enkelt tillgängliga.

Samtidigt innebär en enkel tillgång till var häckningsplasterna är belägna en risk för att information hamnar i felaktiga händer, t.ex. om någon vill olagligt samla in ägg eller i övrigt skada lommarna. Inom Projekt LOM bedömer vi att detta i första hand kan vara en risk för smålommen.

Inom ledningen för Projekt LOM har vi vägt för- och nackdelarna med att lägga ut de uppgifter vi har fått från alla rapportörer på SVALAN, och vi bedömer att riskerna för att häckningslokaler störs eller förstörs på grund av att man inte känt till förekomsten av häckande lommar - och därför inte avstått från en viss aktivitet eller tagit den hänsyn som behövs - är större än de problem som kan vara förknippade med att lokaluppgifterna skulle hamna i orätta händer. Redan nu lägger en stor del av rapportörerna in sina lomobservationer på SVALAN, och antalet ökar för varje år. För de senaste åren finns alltså en stor del av den information som samlats in av rapportörer och inventerare inom Projekt LOM redan tillgänglig via SVALAN.

Vi hoppas kunna påbörja den retroaktiva inmatningen under 2011. Vi kommer att börja med rapporteringen för 2009 och 2010 och sedan arbeta oss bakåt i den mån tid och resurser tillåter. Men först vill vi informera våra rapportörer, för att ge er alla en möjlighet att reagera, speciellt om du inte vill att vi lägger in just dina rapporter. Ett sådant önskemål kommer vi självfallet att respektera.

Sekretess för smålommen

Häckningsdata som rapporteras om smålom till SVALAN skyddsklassas automatiskt. Detta innebär att alla uppgifter som rapporteras tillsammans med något häckningsindicium (bo, ägg, ruvning, ungar etc.) visas med 5 km noggrannhet. Däremot är motsvarande uppgifter för storlommen allmänt tillgängliga. De regionala rapportkommittéerna och ett litet urval av handläggare på landets kommuner och länsstyrelser har behörighet att se all skyddsklassad data, och vår förening har behörighet för smålommen men inga andra arter.

Om en person utan behörighet söker data om smålomshäckningar måste han eller hon kontakta en behörig person om detaljinformationen, och kontaktpersonen bedömer om den

som frågar är behörig att ta del av de skyddade uppgifterna, så att inte uppgifterna sprids vidare eller missbrukas på annat sätt.

Vi bedömer att detta bör vara tillräckligt för att ge smålommens häckningslokaler det extra skydd som kan behövas. Man kan även ha i åtanke att under de år som vi har arbetat inom Projekt LOM har vi tyvärr kunnat konstatera att man vid några tillfällen har släppt fram störande verksamheter vid smålomslokaler eftersom beslutsfattaren på kommunen eller länsstyrelsen inte har haft tillgång till uppgifter om smålommar på platsen i fråga.

Vad vill vi att du skall göra?

- Om du går med på att vi lägger in dina rapporter på SVALAN behöver du inte göra någonting, och vi tackar för ditt tysta medgivande.
- **Men om du inte önskar att dina rapporter läggs in på SVALAN, vore det bra att få veta detta senast 1 maj 2011.** Meddela Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome, tel. 031-94 87 91, mobil 070-609 94 33, e-post eriksson.tommered@telia.com.

Oavsett ditt beslut ändrar detta inte rapporteringsrutinerna. Om du föredrar att även framöver skicka in dina rapporter i pappersformat via posten, eller sända över ifyllda rapportblanketter via e-post, så är detta helt OK.

Storskarvar och lommar - konkurrenter eller kompisar?

Storskarven har ju under de senaste årtiondena ökat kraftigt i numerär och utbredning. 1999 beräknades beståndet totalt till ungefär 25 600 par, varav 4 900 par häckade i kolonier belägna vid insjöar i landets södra och mellersta delar. Efter den rikstäckande inventeringen 2006 fann man att beståndet hade vuxit till cirka 45 000 par, varav drygt 10 000 par vid insjöar.

Storskarvens expansion har främst uppmärksammats utifrån konflikterna med yrkesfisket. Men även frågor om hur artens expansion kan ha påverkat andra fågelarter har diskuterats, och det finns indikationer på att sillgrissla och havsörn kan ha gynnats. Relationerna med andra arter har emellertid inte studerats i någon större omfattning, t.ex. med tanke på eventuell konkurrens om bytesfisk.

Storskarven har ju i första hand etablerat sig utefter kusterna och vid ganska näringsrika, men sedan mitten av 1990-talet har arten också börjat häcka vid storlommens häckningssjöar. Dessutom ser man i ökande omfattning enstaka individer eller små grupper av icke-häckande skarvar (oftast färre än 10 fåglar) vid sjöar med häckande storlommar och/eller fiskande smålommar.

Vid den riksomfattande inventeringen 2006 noterades häckande storskarvar vid ett 15-tal insjöar med förekomst av storlom. För tre sjöar med häckande storskarvar finns även uppgifter om storlommens häckningsutfall; Rösjön (Skåne län), Bodasjön (Jönköpings län) och Sottern (Örebro län) under perioden 1994-2010. Den genomsnittliga ungpåproduktionen i Rösjön är 0,17 stora ungar per par och år (data från 12 år), i Bodasjön 1,14 stora ungar per par och år (data från 14 år) och i Sottern 0,26 ungar per par och år (data från 17 år). Det är en anmärkningsvärt stor spännvidd mellan resultaten för de tre sjöarna, men därutöver kan man på basis av detta begränsade material knappast göra några bedömningar om någon påverkan på den generella nivån vad gäller ungpåproduktionen. Däremot kan man notera att för två av sjöarna (Rösjön och Bodasjön) har ett försämrat häckningsresultat kunnat fastställas med s.k. statistisk signifikans, medan ingen tidstrend föreligger för Sottern.

Visserligen kan man med ledning av uppgifter från bara tre sjöar knappast dra några generella slutsatser om hur storlommens häckningsutfall kan ha påverkats efter en etablering av häckande storskarvar, men det inte helt entydiga resultatet är en indikation på att frågan behöver uppmärksammas.

Naturligtvis ligger frågor om en eventuell födokonkurrens mellan skarvar och lommar nära till hands. Resultat av undersökningar av storskarvens bytesval i syd- och mellansvenska insjöar ger emellertid knappast underlag för entydiga slutsatser, och generellt bedömer man att storskarvens ökning är kopplad dels till beslut om fredning och minskat jakttryck i flera länder sedan mitten av 1900-talet, dels till eutrofiering och ökade bestånd av skarvens bytesfiskar. Kanske kan det större utbudet av bytesfisk i sjöar med en ökad näringsbelastning gynna fler fiskätande fågelarter än skarven, samtidigt som förhållandena för just lommarna trots detta kan försämrats på grund av sämre siktförhållanden.

Inom ramen för Projekt LOM har vi möjligheter att ta fram ett bättre underlag för att bedöma om storlommen gynnas eller missgynnas av att få storskarvar som grannar i sin häckningssjö. Om du observerar storskarvar vid lomsjöarna, notera gärna detta på rapportblanketten (eller i kommentarkolumnen om du rapporterar via SVALAN - i så fall kollar vi även upp de obsar av storskarv som matats in för den aktuella sjön), och notera speciellt om det är fråga om häckningar.

LOM-Föreningens styrelse

- Henrick Blank (ordf.), Klerebo Bergsäter 2, 564 91 Bankeryd; 070-304 10 11, henrick.blank@webaid.se
- Jenny Pleym (sekr), Tyvik 1, 511 74 Skephult; 033-35 30 13, Jenny.Pleym@boras.se
- Karen Lund (kassör), Oxtorgsgatan 12 D, 575 38 Eksjö; tel. 0381-140 11
- Owe Arnoldsson, Arnåsholm, 330 26 Burseryd; tel. 0371-521 00, 0485-441 15, owe_arn@hotmail.com
- Mats Eriksson, Tommeredsvägen 23, 437 92 Lindome; tel. 031-94 87 91, 070-609 94 33, eriksson.tommered@telia.com
- Peter Lindberg, Zoologiska inst., Box 463, 405 30 Göteborg; tel. 031-773 36 42, 070-209 23 15, peter.lindberg@zool.gu.se
- Uno Skog, Stilvägen 34, 791 44 Falun, tel. 023-100 48, uno.skog@spray.se